

ITÄ-SUOMEN HOVIOIKEUS

Kuopio 26.7.2013

Nro 64

Oikeusministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö 22.4.2013

Asia: Lausunto Oikeudenhoidon uudistamisohjelmasta vuosille 2013-2025

Viitekirjeessä pyydettyä lausuntonaan hovioikeus esittää seuraavaa:

NEUVOTTELUKUNNAN LÄHTÖKOHDAT

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa Oikeudenhoidon uudistamisohjelman lähtökohdista. Oikeudenhoidon uudistamisen tavoitetilä vuoteen 2025 mennessä on myöskin pääpiirteissään hyväksyttävä. Lautamiesjärjestelmästä luopuminen on kuitenkin niin merkittävä periaatteellinen kysymys, että luopumisen sijasta tulisi selvittää järjestelmän epäkohtien korjaamista.

Toimivan oikeussuojajärjestelmän ylläpitäminen on oikeusvaltiossa kansalaisten ja koko yhteiskunnan kannalta ensiarvoisen tärkeää. Luonnollisesti myös oikeudenhoidossa tulee pyrkiä toiminnan taloudellisuuteen ja samalla oikeudenhoidon laadulliseen parantamiseen kaikilla osa-alueilla. Neuvottelukunnan asettamispäätöksestä ja neuvottelukunnan ehdotuksen lähtökohdista on kuitenkin havaittavissa, että ohjelmaa laadittaessa hallitsevana seikkana on ollut pyrkimys vähentää valtion menoja oikeudenhoidon alueella. Oikeusturvan taso ei kuitenkaan saa kärsiä valtionhallinnon säästötavoitteiden vuoksi.

Tavoitteiden säästövaikutuksia on arvioitava koko valtionhallinnon kannalta kokonaisuutena. Säästöjä ei lähtökohtaisesti tulisi tehdä oikeudenhoidossa siten, että ne samalla aiheuttavat vastaavat menot jollakin muulla hallinnonalalla. Uudistustavoitteet toteutuessaan saattavat aiheuttaa lisämenoja tai muita epätoivottuja seurauksia yllättävillä tahoilla.

Neuvottelukunnan yksityiskohtaiset ehdotukset

Hovioikeus on tässä lausunnossaan ottanut ehdotuksiin kantaa vain siltä osin kuin ne koskevat yleisiä tuomioistuimia.

Postiosoite:
PL 1158
70101 Kuopio

Osoite:
Minna Canthin katu 64 A
Sähköposti: ita-suomi.ho_hallinto@oikeus.fi

Puhelinvaihe: 010 36 41400
Telekopiot: 010 36 41500

1 Horisontaaliset ehdotukset

1. Parannetaan lainvalmistelun ajantasaisuutta ja laatua

Hovioikeus pitää välttämättömänä, että lainvalmistelun ajantasaisuutta ja laatua parannetaan. Oikeudenhoidon laadun ja taloudellisuuden kannalta on välttämätöntä, että säännökset ovat selkeitä ja johdonmukaisia. Tällaiset säännökset lisäävät oikeusvarmuutta yhteiskunnassa ja ovat omiaan vähentämään turhia oikeudenkäyntejä ja valituksia.

3. Lisätään ICT:n, sähköisen asioinnin ja sähköisten prosessien hyödyntämistä kaikessa toiminnassa

ICT:n, sähköisen asioinnin ja sähköisten prosessien kehittämisen osalta hovioikeus pitää välttämättömänä sitä ehdotuksessakin korostettua seikkaa, että tulevat järjestelmät ovat yhteensopivia yli virasto- ja hallinnonalarajojen ja että tiedot ovat hyödynnettävissä läpi koko julkishallinnon. Järjestelmiä kehitettäessä tulee huolehtia siitä, että ne palvelevat vaivattomasti laadukasta työskentelyä ja parantavat asiakirjojen luettavuutta ja ymmärrettävyyttä.

4. Koulutustoimintaa kehitetään kaikilla oikeudenhoidon sektoreilla ja tasoilla

Hovioikeus kannattaa edotusta.

5. Toimitilajohtamista parannetaan oikeusministeriön hallinnonalalla

Toimitilajohtamisen parantaminen tuonee merkittäviä säästöjä. Toimitilaratkaisuja tehtäessä on kuitenkin huolehdittava siitä, että työympäristö täyttää kunkin henkilöstöryhmän osalta tuomioistuintyöhön liittyvät erityispiirteet.

2 Sektorikohtainen tarkastelu

2.1 Tuomioistuimet

Hovioikeudella ei ole huomauttamista jakson 2.1 johdannosta

2.1.1 Rakenteet

Oikeushallinto

6. Perustetaan tuomioistuinvirasto huolehtimaan tuomioistuinhallinnosta

Erillisen tuomioistuinviraston perustaminen vahvistamaan tuomioistuinten riippumattomuutta ja tuomioistuinhallinnon toimivuutta on kannatettava ehdotus. Tuomioistuinviraston perustaminen on niin tärkeä ja kiireellinen uudistus, että sen valmistelu tulee aloittaa heti.

Tuomioistuin linjat

7. Selvitetään korkeimpien oikeuksien organisatorisen yhdistämisen hyödyt ja haitat

Hovioikeus kannattaa ehdotusta korkeimpien oikeuksien organisatorisen yhdistämisen hyötyjen ja haittojen selvittämisestä.

8. Selvitetään erillisten tuomioistuinlinjojen hyödyt ja haitat ja tarve nykyisten tuomioistuinlinjojen yhdistämiseen

Hovioikeus kannattaa ehdotusta erillisten tuomioistuinlinjojen hyötyjen ja haittojen selvittämisestä.

9. Selvitetään rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten sääntelytapojen ja määräytymisperusteiden mahdolliset puutteet ja selkeytetään asiaa koskeva sääntely

Hovioikeus kannattaa ehdotusta siitä, että selvitetään rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten sääntelytapojen ja määräämismenettelyn mahdolliset puutteet ja selkeytetään asiaa koskevaa sääntelyä.

Tuomioistuinten määrät ja tuomiopiirit

11. Jatketaan käräjäoikeuksien rakenneuudistusta

Hovioikeus toteaa, että edellinen käräjäoikeuksien rakenneuudistus tuli voimaan 1.1.2010. Hovioikeus kannattaa käräjäoikeuksien rakennemuutoksen jatkamista, mihin oman lisänsä antanee suunnitteilla oleva kuntauudistus. Ennen kuin ryhdytään vähentämään tuomioistuinten määrää, tulee aikaisemmasta uudistuksesta saadut hyödyt ja haitat perusteellisesti selvittää ja huomioida uudistusta toteutettaessa.

12. Jatketaan hovi- ja hallinto-oikeusverkoston uudistamista tavoitteena toiminnallisesti ja laadullisesti sekä väestöpohjaltaan vahvat tuomioistuimet

Hovioikeus kannattaa hovi- ja hallinto-oikeusverkoston uudistamista. Uudistamistyössä on huomioitava parhaillaan toteuttamisvaiheessa olevista hovi- ja hallinto-oikeusverkoston uudistamisesta saadut kokemukset sekä mahdolliset tuomioistuinlinjojen yhdistämisessä tehtävät ratkaisut.

Keskittäminen

14. Keskitetään summaaristen riita-asioiden käsittely siirtämällä ne ulosottoviranomaiselle tai enintään kolmeen käräjäoikeuteen

Hovioikeus kannattaa summaaristen asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoviranomaiselle.

2.12 Menettelyt ja kokoonpanot

Muutoksenhaku

15. Laajennetaan jatkokäsittelylupajärjestelmän soveltamisalaa

Jatkokäsittelyluvan soveltamisalaa koskeva valmistelu on käynnissä. Sen vuoksi tarvetta lausua asiasta tässä yhteydessä ei ole.

16. Selvitetään tarve ja mahdollisuudet siirtyä noudattamaan normaalia oikeusastejärjestystä eräissä rikoksentehtäjän luovuttamista koskevissa asioissa sekä eräissä kansainvälisissä perheoikeudellisissa asioissa

Asian valmistelu on käynnissä. Sen vuoksi tarvetta lausua asiasta tässä yhteydessä ei ole.

Kokoonpanot

21. Tuomioistuinasioiden käsittelyssä otetaan paremmin huomioon asioiden vaativuus ja oikeusturvan tarve

22. Joustavoitetaan tuomioistuinten kokoonpanosäännöksiä

Parhaillaan oikeusministeriössä valmistellaan kyseessä oleviin aihealueisiin kuuluvia uudistusehdotuksia. Sen vuoksi tarvetta lausua asiasta tässä yhteydessä ei ole.

23. Laajennetaan asiantuntija-avusteinen huoltoriitamenettely koko maahan

Hovioikeus on 18.6.2013 antanut oikeusministeriölle lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain, riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta.

24. Vähennetään lautamiesten lukumäärää kokoonpanoissa

Hovioikeus kannattaa ehdotusta. Hovioikeus katsoo, että lautamiesjärjestelmässä ilmenneitä epäkohtia on korjattava, mutta järjestelmästä ei ole syytä luopua.

Muita tehostamiskeinoja

25. Selvitetään hallinnollisten sanktioiden käyttöalan laajentamisen edellytykset

Hovioikeus kannattaa ehdotusta.

26. Kevennetään rikosprosessia näytöllisesti selvissä asioissa

Hovioikeus kannattaa ehdotusta. Rikosprosessia tulee keventää asioissa, jotka ovat näytöllisesti selviä. Rikosprosessiketjua tulee järkevöittää.

- 27. Kehitetään tiedoksiantotoimintaa
- 28. Selvitetään ryhmäkannelain soveltamisalan tai ryhmäkannejärjestelmän muuttamista siten, että se mahdollistaisi nykyistä monipuolisemmin juttujen viemisen tuomioistuimeen ryhmäkanteena
- 29. Nopeutetut käsittelyt
- 30. Yksinkertaistetaan velkajärjestelyä

Hovioikeus kannattaa ehdotuksia tiedoksiantotoiminnan kehittamisestä, ryhmäkannelain soveltamisalan tai ryhmäkannejärjestelmän muuttamisesta, nopeutetun käsittelyn lisäämisestä, syyttäjähasteesta ja ns. yhden kosketuksen toimintamallista rikosasioissa sekä velkajärjestelyn yksinkertaistamisesta.

- 31. Sähköistetään syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentinhallinta (AIPA)

Hovioikeus kannattaa AIPA:n toteuttamista.

- 33. Lisätään videotallenteiden käyttöä hovioikeudessa

Hovioikeus kannattaa ehdotettua selvitystyötä.

Hovioikeus suhtautuu tässä vaiheessa varauksellisesti videotallenteiden hyödyntämiseen ehdotetulla tavalla. Jatkokäsittelylupajärjestelmästä saadut kokemukset antavat aiheen otaksua, että tarve järjestää pääkäsittely ensi asteessa suullisesti vastaanotetun näytön uudelleen arvioimiseksi hovioikeudessa harvennee entisestään. Oikeuskäytännön yhtenäistyminen jatkokäsittelyasioissa ja jatkokäsittelyjärjestelmän käyttöalan mahdollinen laajentaminen vahvistavat tätä käsitystä. Tätä kehityssuuntaa tukee myös asianajossa sekä tuomioistuinten prosessinjohtossa vähin erin tapahtunut myönteinen kehitys. Ennen lopullisia päätöksiä on syytä seurata paitsi Ruotsissa, jossa menettely on jo käytössä, myös muissa Pohjoismaissa tapahtuvaa kehitystä.

- 34. Lisätään videokuulemisen käyttöä tuomioistuimissa

Hovioikeus kannattaa ehdotusta. Hovioikeus on antanut lausunnon 8.5.2013 videoneuvottelutyöryhmän mietinnöstä.

- 35. Otetaan rajoitetusti käyttöön suullinen perustelu ja harkitaan muita keinoja keventää kirjallisten tuomioiden laatimista

Hovioikeus kannattaa asian selvittämistä.

2.1.3 Osaaminen ja henkilöstö

36. Syvennetään oikeuslaitoksen henkilöstön yleis- ja erityisosaamista tavoitteena prosessin johdon ja asiasubstanssin vahva asiantuntijuus

Hovioikeus kannattaa ehdotusta oikeuslaitoksen henkilöstön yleis- ja erityisosaamisen syventämisestä.

37. Uudistetaan tuomioistuinten johtamismalleja ja henkilöstörakenteita sekä kevennetään hallintoa

Hovioikeus toteaa, että johtamismallien henkilöstörakenteiden ja hallinnon asianmukaisuuden jatkuva seuranta on aiheellista. Edelleen hovioikeus toteaa, että tähän asiakokonaisuuteen liittyviä uudistuksia valmistellaan parhaillaan. Lausunnon antaminen tässä vaiheessa ei ole aiheellista.

2.1.4 Maksut

39. Tuomioistuinmaksujen käyttöalaa laajennetaan ja maksuja korotetaan

Hovioikeus puoltaa ehdotusta tuomioistuinmaksujen käyttöalan laajentamisesta ja maksujen korottamisesta.

2.2 Syyttäjät

2.2.2 Menettelyt

42. Otetaan käyttöön syyteneuvottelumenettely

Syyteneuvottelumenettelyn osalta hovioikeus on antanut 24.8.2012 päivätyn lausunnon oikeusministeriölle.

2.3 Asianajo ja julkinen oikeusapu

45. Tarkistetaan julkisen oikeusavun kattavuus

Hovioikeus kannattaa ehdotusta julkisen oikeusavun kattavuuden tarkistamisesta.

Toteuttamisjärjestys

Hovioikeus toteaa, että uudistamiseen tähtäävä valmistelutyö eräiden ehdotusten osalta on jo käynnissä. Tulevien uudistusten toteuttamisen kannalta keskeisenä tekijänä voitaneen pitää tuomioistuinviraston perustamista sekä tulevan laadukkaan lainkäytön kannalta tuomarin tehtäviin kouluttautumisen suunnittelua ja toteuttamista.

Mahdolliset vaihtoehtoiset mallit

Uudistamisohjelman mukaan maksujärjestelmän muutoksilla tavoitellaan muun muassa tuomioistuinten taloudellisen aseman parantamista. Hovioikeus katsoo, että tässä yhteydessä olisi myös mahdollista selvittää, onko tarkoituksenmu-

kaista ja kustannustehokasta nykyisellä tavalla täysilukuisessa kokoonpanossa käsitellä avustajan- ja puolustajanpalkkioita sekä eräitä oikeudenkäyntikuluihin rinnastettavia kustannuksia ja ratkaista näihin asioihin liittyviä takaisinkorvauskysymyksiä valtiolle. Tuomioistuimet käsittelevät varsinkin rikosasioissa pääasian ohella lukuisan määrän muun ohella puolustajan- ja avustajanpalkkioita, todistajanpalkkioita ja päihtymystilan selvittämisestä aiheutuvia kustannuksia. Säännösten yksityiskohtaisuudesta johtuen ratkaisun tuottaminen näiltä osin vaatii usein enemmän työtä kuin itse pääasian ratkaiseminen. Esimerkiksi Norjassa menettely on yksinkertaisempaa. Takaisinkorvausvelvollisuus on ratkaistuihin, että rikosasiassa tuomittu vastaaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikuluja valtiolle asian laadun ja laajuuden mukaan.

Lausunnon antamista on edeltänyt valmistelu 2. osaston työryhmässä ja hovioikeuden tuomarikokouksessa. Lausunnon valmisteluvaiheessa on esitetty tästä lausunnosta poikkeavia käsityksiä.

Presidentti

Olavi Snellman

Kansliapäällikkö

Eeva Kaisa Kääriäinen